

## OMÓWIENIA. RECENZJE

Stefan Kozak, РОМАНТИЧНИЙ МЕСІАНИЗМ – СУЧАСНІСТЬ. СТАТТІ. РОЗВІДКИ. ЛЕКЦІЇ, Kijów: Міжнародна школа україністики НАН України, Інститут філології Київського національного університету ім. Тараса Шевченка, Інститут літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України, 2011, ss. 336.

Wydana przez Uniwersytet Kijowski im. Tarasa Szewczenki książka *Романтичний месіанізм – Сучасність. Статті. Розвідки. Лекції* to kolejna już po *U źródeł romantyzmu i nowożytnej myśli społecznej na Ukrainie* (1977), *Ukraińscy spiskowcy i mesjaniści* (1990), *Ukraiński preromantyzm* (2003), *Ukrains'ka zмова i mesjanizm* (2004), *Polacy i Ukraińcy. W kręgu myśli i kultury pogranicza* (2005), *Z dziejów Ukrainy. Religia, kultura, myśl społeczna* (2006) monografia prof. Stefana Kozaka poświęcona ukraińskiej literaturze, kulturze, myśli społecznej i filozoficznej. Tym razem spoiwem rozważań autorskich stają się silnie obecne w tradycji ukraińskiej, a obecne przez ponad tysiąc lat wątki chrześcijańskie. Znajdziemy w pracy artykuły dotyczące różnorodnych zagadnień kulturowych (od chrystianizacji Rusi do analizy poezji Ostapa Łapskiego) niemalże od samych początków jej istnienia do czasów współczesnych.

Analizując kolejne zagadnienia autor pokazuje wielorakie związki kultury i myśli ukraińskiej ze zjawiskami i wydarzeniami dziejącymi się na arenie europejskiej. Pokazuje jej oryginalność i znaczenie dla krajów sąsiednich.

W kontekście tradycji chrześcijańskiej Profesor pokazuje zarówno bezpośrednie wpływy Biblii i tradycji bizantyjskiej na kształtowanie się ukraińskiego społeczeństwa, jak i dążenia wolnościowe, które u swych podstaw mają przekonanie o równości i godności każdego człowieka jako powołanego przez Stwórcę do pełni życia. Podejście takie wydaje się niezwykle ważne zważywszy na fakt, że przez dziesięciolecia ukraińskie chrześcijaństwo było ośmieszane, wykpiwane i niszczone, uważane za przestarzały zabobon. Tym czasem jak dowodzi Stefan Kozak tradycja chrześcijańska, z jednej strony stanowiła fundament ukraińskiej kultury, z drugiej zaś wpisywała ją w kontekst europejski.

Książkę otwierają następujące rozdziały: *Християнізація Київської Русі, До витоків української християнської культури, Статті до об'єднання церков,*

*Берестейська унія з погляду перспективи*, w których autor pokazuje znaczenie i konsekwencje przyjęcia chrztu przez Włodzimierza Wielkiego nie tylko dla Ukrainy, ale i tej części Europy. Wydarzenie to wpłynęło na wieloletni proces integracji Słowian wschodnich, łącząc ich na stulecia ze spuścizną kultury bizantyjskiej, pozostawiając jednak szeroką odrębność m.in. poprzez obecność w liturgii języka słowiańskiego i tym samym nadanie mu statusu zarezerwowanego do tej pory dla łaciny, greki i hebrajskiego. Stworzyło to nowe możliwości dla rozwoju kultur terenów wschodniej Słowiańszczyzny.

Jak pisze autor trudno przecenić rolę, jaką odegrało ono dla tych obszarów

в суспільній, політичній і культурно-історичній дійсності середньовіччя християнство становило чинник, організуючий діяльність окремих людей і цілих сиспільно-етнічних груп в усіх площинах і аспектах їхньої активності. Воно було також мірилом і виразом культурної тожності тодішніх суспільностей, найвагомим елементом, що мав вирішальний вплив на самосвідомість середньовічної Європи<sup>1</sup>.

Kolejnym ważnym momentem pokazującym rozwój chrześcijaństwa na Ukrainie, jego tożsamość i tradycję, nad którym Stefan Kozak pochyla się w swojej monografii jest rok 1595. Autor bada nie tylko przyczyny Unii Brzeskiej, ale i jej wpływ, sięgający czasów współczesnych, na szeroko pojętą kulturę, a więc nie tylko życie duchowe, cerkiewne ale również społeczne, polityczne. Unię brzeską autor porównuje do zaślubin świata łacińsko-katolickiego z grecko-bizantyjskim.

Kolejny ważny blok tematyczny to teksty poświęcone kształtowaniu się i rozwojowi ukraińskiej tożsamości narodowej (*Народотворчий аспект козацького епосу* oraz *Від гердеризму до сучасної національної свідомості*). Nie mogło więc zabraknąć badań poświęconych *Historii Rusów*, a także folklorowi i latopisom kozackim, które stoją u jej źródeł. Autor pokazuje jak mity i legendy historyczne budowały jedność, a w konsekwencji pomagały tworzyć wspólnotę narodową. Badacz podkreśla kluczową rolę jaką w tych procesach odgrywał mit Kozaczyzny z jej umiłowaniem wolności, patriotyzmem, bezkompromisowością, podporządkowaniem uznanym normom oraz obroną wiary chrześcijańskiej. Autor pisze:

Ця свідомість спільної віри та історичної долі народу є провідним мотивом українського героїчного епосу. Не сумніваємось, що ці прояви релігійної та історичної свідомості виконували велику інтеграційну функцію: будили почуття солідарності, мобілізували громадську енергію, підносили у високопоетичній формі духу волі і патріотизму<sup>2</sup>.

<sup>1</sup> S. Kozak, *Romantyczny mesianizm – Сучасність. Статті. Розвідки. Лекції*, Kijów 2011, s. 42.

<sup>2</sup> Ibid., s. 72.

Uczony kontynuuje te rozważania w szkicu *До початків романтизму* odwołując się jak w rozdziale poprzednim do zachodnioeuropejskich manifestów preromantycznych oraz filozofii Herdera. Pokazuje jak podatny grunt hasła epoki znalazły w kulturze ukraińskiej. Wpisuje je w szeroki kontekst historyczny i polityczny koncentrując się przede wszystkim na narodach słowiańskich.

Pisząc o ukraińskiej tożsamości narodowej autor nie mógł pominąć osoby i twórczości Tarasa Szewczenki (*Шевченкове „Євангеліє правди”*). Koncentrując się przede wszystkim na powiązaniu prawdy z sacrum w poezji wieszczka pokazuje jak niezgodę na upokorzenia i niesprawiedliwości poeta wiąże z odpowiedzialnością za swoich ziomków i wezwaniami do walki o niepodległość.

Monografia zawiera analizę ważnych pojawiających się na przestrzeni lat ukraińskich koncepcji niepodległościowych. Profesor zaczyna od przedstawienia roli *Eneidy* Iwana Kotarewskiego w procesach przemian społeczno-kulturowych (*Енеїда Котляревського: проблема національних традицій і романтизму*). Następnie wnikliwie analizuje życie i działalność Mychajły Maksymowcza – „gorącego rzecznika wolności narodu” (*Михайло Максимович і формування романтизму в Україні*). Przedstawia jego osiągnięcia na polu badań historycznych i literaturoznawczych oraz wkład w rozwój kultury narodowej, podkreślając jednocześnie ogromne zasługi w zakresie działalności wydawniczej, publicystycznej czy translatorskiej.

Jak wskazuje sam tytuł w monografii *Романтичний месіанізм – Сучасність. Статті. Розвідки. Лекції* nie mogło zabraknąć obszernego bloku tekstów poświęconego romantyzmowi. Obok więc już wymienionych Autor porusza temat konstruowania przez pisarzy i działaczy społecznych I połowy XIX wieku idei nowoczesnego narodu ukraińskiego (*Між історіософією і месіанізмом*). Przedstawia ich ocenę przez późniejszych badaczy m.in. Dmytra Czyżewskiego na przykładzie jego analizy jednego z programowych tekstów Bractwa Cyryla i Metodego *Ksiąg bytu narodu ukraińskiego* Mychajły Kostomarowa (*Історіософський аспект Книг буття українського народу в оцінці Дмитра Чижевського*).

W pracy warszawskiego ukrainisty obecny jest także temat, któremu poświęcił bez mała 50 lat badań czyli polsko-ukraińskie stosunki literackie i kulturowe. W rozdziale *Польсько-український дискурс романтизму* Autor pokazuje całe bogactwo wzajemnych inspiracji ubogacających obie literatury w omawianym okresie.

Z kolei rozdział *Український голос в європейській дискусії про нове християнство* poświęcony jest polemice wokół Kościoła i religii, która wyniknęła na skutek rewolucji francuskiej. Wychodząc od pracy Frydrycha Novalisa *Chrześcijaństwo albo Europa* autor analizuje działania tych ideologów, którzy postulowali powrót do czystej, nie zmażonej partykularnymi interesami wiary ludu. Przywołuje więc m. in. Mazziniego, Mickiewicza, Cieszkowskiego, a przede wszystkim Terleckiego i Kostomarowa, dla których fundamentem życia narodów winna być niczym nie skalana wiara w Chrystusa.

W monografii badacz wydobywa także z zapomnienia postać Pawła Żyteckiego (*Штрихи до портрета Павла Житецького*), przypomina i analizuje jego najważniejsze prace, pokazując jak wielkie znaczenie miały one w ugruntowaniu poglądu o samodzielności i ciągłości rozwoju kultury ukraińskiej, języka i literatury.

Dalej mamy analizę koncepcji Nowej Ukrainy w pracach Mychajły Hruszewskiego (*Михайло Грушевський: пошуки інтелектуальних джерел Нової України*) ukazującej korzenie romantycznego przełomu (począwszy od tradycji Rusi Kijowskiej na *Historii Rusów* kończąc).

Rozdział *Від „Молодої Європи” до „Молодої України”* S. Kozak poświęca ideom i działalności kijowskiego Bractwa Cyryla i Metodego u którego podstaw stały zasady wiary, wolności, sprawiedliwości i wzajemności słowiańskiej.

W *Exegi monumentum Івана Франка* autor analizuje znaczenie dla ukraińskiej kultury i świadomości narodowej „drugiego testamentu ukraińskiej literatury” poematu *Мojżesz*. Dalej poświęca swe rozważania twórczości Łesi Ukrainki (*Філософська концепція слова Лесі Українки*) i jej staraniom, aby przybliżyć ukraińskiej inteligencji najważniejsze dokonania kultury europejskiej i tym samym pomóc jej wejść na arenę międzynarodową.

Rozdział *Витонки літературного відродження* poświęcony jest zaś literacko-kulturowemu odrodzeniu czasów porewolucyjnych XX w.. Autor ukazuje jak bardzo współczesna inteligencja była świadoma procesów, w których brała udział, aktywne współtworzyła nowe prądy, u których podstaw leżało silne przekonanie o autonomii Ukrainy i jej prawie do samodzielnego rozwoju.

W monografii należyte miejsce znalazły także analizy osiągnięć wybitnych osobistości m.in. Ołeksandra Dowżenki nazwanego przez autora „humanistą w renesansowym znaczeniu tego słowa” (*Феномен Олександра Довженка*). Kozak przedstawia jego postać z perspektywy ludzkich losów pokazując jego niezwykle talent ale też koleje życia nie pozbawione często goryczki i rozczarowań. Przedstawia rozdarcie twórcze artysty, żal za niepowstałymi filmami ale też niezwykle oddanie, miłość i poświęcenie jakie wkładał w każde ze swoich dzieł.

Kolejny rozdział poświęcony jest Ołeksandrowi Łotockiemu i jego badaniom nad rolę religii w kształtowaniu ukraińskiej tożsamości narodowej (*Олександр Лотоцький – учений, дипломат і політик*). Jednocześnie pokazany został jako praktyk ukraińskiej idei narodowej – minister do spraw wyznań religijnych podczas rewolucji, autor ustawy o autokefalii Ukraińskiej Cerkwi Prawosławnej, posł do patriarchy Konstantynopola, profesor Studium Teologii Prawosławnej na UW, kierownik Katedry Historii Prawosławnych Cerkwi Słowiańskich i Cerkwi Rumuńskiej i in.

Kolejnym ważnym blokiem tematycznym są teksty poświęcone współczesności. Problemy ukraińskiej tożsamości autor omawia w rozdziale *Український діалог з традицією національної культури*, pokazuje wpływ jakie miały na nią poszczególne

gólne wydarzenia XX wieku, a jednocześnie jej niezwykłą żywotność i umiejętność podnoszenia się nawet z najstraszniejszych doświadczeń.

Przeczytać możemy także analizę twórczości poety ukraińskiego żyjącego na przełomie XX/XXI w. Ostapa Łapskiego, którego poezja zanurzona jest z jednej strony w historii, a z drugiej pokazuje zmagania człowieka z samym sobą. S. Kozak analizuje jego grę słowem próbującym opisać rzeczywistość, pytanie czy po wojnach XX – wieku, doświadczeniu komunizmu, głodu, gułagów, eksterminacji poezja jest jeszcze możliwa.

Wreszcie w monografii znajdujemy laudację wygłoszoną z okazji nadania tytułu doktora honoris causa Uniwersytetu Warszawskiego Dmytrowi Pawłytcze – zarówno poecie, tłumaczowi i eseście ale również dyplomacie i politykowi (*Дмитро Павичко – лядація з нагоди призначення Доктора Honoris Causa Варшавською університету*). Autor podkreśla jego wkład w budowanie polsko-ukraińskich stosunków od pierwszych chwil po odzyskaniu przez Ukrainę niepodległości, zaangażowanie w mediacje w trudnych dla obu stron sprawach i budowanie nowej jakości wzajemnych relacji.

Czytelnik dostał do rąk opracowanie zawierające wnikliwe analizy najważniejszych procesów i zjawisk zachodzących w kulturze i myśli ukraińskiej podczas bez mała tysiąca lat, uzupełnione o fascynujące badania losów i osiągnięć najwybitniejszych jednostek. Wiele z nich podkreśla nowe aspekty poruszanych problemów, szczególnie akcent badacz kładzie na ich powiązanie z trendami ogólnoeuropejskimi i pokazanie miejsca kultury ukraińskiej wśród europejskich. Niezwykle istotny jest fakt, że opisywana monografia ukazała się w Kijowie. Na Ukrainie bowiem wciąż stosunkowo mało jest znany szerokiej publice (oczywiście nie mam na myśli badaczy tych zagadnień) dorobek zagranicznych ukrajinistów, szczególnie więc cieszy fakt, że popularyzowany jest dorobek polskiej ukrainistyki. Tym bardziej, że jak pisze Rostysław Radyszewski, redaktor serii „Студії з Україністики”, w ramach której omawiana monografia się ukazała:

Роль, яку відіграв і продовжує відігравати [Стефан Козак] у розвитку україністики та українсько-польських науково-мистецьких зв'язків, принесла йому заслужену повагу й визнання в широких наукових колах<sup>3</sup>.

Podjęmowane tematy warszawski ukrainista przedstawia z erudycją i niegasnącą pasją. Śledząc poszczególne rozdziały widzimy konsekwencję, z którą autor badał rozwój ukraińskiej kultury. Kluczem doboru tematów był wpływ danego zjawiska na kształtowanie się narodowej wspólnoty i tożsamości oraz jego znaczenie dla potomnych.

<sup>3</sup> Ibid., s. 8.

Monografia *Романтичний месіанізм – Сучасність. Статті. Розвідки. Лекції* stanowi cenną pozycję dla czytelnika zainteresowanego dziejami kultury tego kraju. Stefan Kozak nie skrywa swojego zachwytu nad bogactwem i różnorodnością ukraińskiej kultury. Tom stanowi ważny wkład w wiedzę o jej dziejach ze szczególnym uwzględnieniem tych elementów w myśli historycznej i narodowej, które stwarzały nadzieje na zbudowanie trwałego fundamentu ukraińskiej niezależności.

Katarzyna Jakubowska-Krawczyk  
Uniwersytet Warszawski

М. В. Всеволодова, О. В. Кукушкина, А. А. Поликарпов, РУССКИЕ ПРЕДЛОГИ И СРЕДСТВА ПРЕДЛОЖНОГО ТИПА. МАТЕРИАЛЫ К ФУНКЦИОНАЛЬНО- ГРАММАТИЧЕСКОМУ ОПИСАНИЮ РЕАЛЬНОГО УПОТРЕБЛЕНИЯ. Кн. 1: ВЕДЕНИЕ В ОБЪЕКТИВНУЮ ГРАММАТИКУ И ЛЕКСИКОГРАФИЮ РУССКИХ ПРЕДЛОЖНЫХ ЕДИНИЦ, под общей ред. М. В. Всеволодовой, Москва: «Книжный дом ЛИБРОКОМ», 2013, сс 305.

W roku 1908 ukazała się praca *Untersuchungen zur Grundlegung der allgemeinen Grammatik und Sprachphilosophie*, w której po raz pierwszy w zasobie leksykalnym języka wyróżniono tzw. autosemantika i synsemantika. Autosemantika (wyrazy samoznaczące) posiadają samodzielne znaczenie leksykalne i mogą funkcjonować w zdaniu niezależnie, jako jego człony. Synsemantika (inaczej: znaki współznaczące) natomiast to elementy językowe, które same przez się pełnego znaczenia nie mają, otrzymując je dopiero w zespoleniu z wyrazami autonomicznymi, których funkcję semantyczną (również składniową) modyfikują. Do synsemantyków zalicza się głównie morfemy słowotwórcze i fleksyjne, a także przyimki, spójniki, partykuły itp. Autor tego rozróżnienia, Anton Marty, profesor uniwersytetu w Pradze, filozof języka (ale też szwajcarski duchowny katolicki), prawdopodobnie nie przypuszczał, że zapoczątkuje ono ożywioną międzynarodową dyskusję dotyczącą ich funkcji, semantyki czy roli w wypowiedzeniu, pogłębianą i poszerzaną na każdym kolejnym szczeblu rozwoju myśli lingwistycznej.

Obecny stan języków słowiańskich, zmiany, zachodzące w nich szczególnie w dwóch ostatnich dekadach, niejako wymuszają powrót do tej problematyki. Ponadto uwzględnienie dzisiejszych wyobrażeń o języku i współczesnej metodologii badań może dostarczyć nowej wiedzy o znanych i (wydawać by się mogło) dawno zbadanych zjawiskach. Jednak dotychczasowy opis poszczególnych kategorii elementów synsemantycznych w tych językach jest, jak należy sądzić, niewystarczający.



Przyjmuje się, że jedną z bardziej interesujących grup synsemantyków są przyimki. Odgrywają one coraz większą rolę – zwłaszcza w języku publicystyki czy w specjalistycznych tekstach prawnych i ekonomicznych, gdzie ścisłość przekazu jest zadaniem priorytetowym. Również w słowiańskich językach literackich obserwujemy powolny, lecz głęboki proces zmian składniowych w zakresie relacji przypadkowych: funkcje wielu przypadków ulegają rozszerzeniu i zróżnicowaniu poprzez ich uzupełnienie połączeniami przyimkowymi, konstrukcje bezprzyimkowe aktywnie wypierane są przez konstrukcje przyimkowe. Szczególnie zauważalna jest ekspansja tzw. przyimków wtórnych, stanowiąca istotne zjawisko składniowe ostatnich dziesięcioleci. Stan ten powoduje, że przyimkom jako specyficznej kategorii wyrazów funkcyjnych wciąż towarzyszy niesłabnące zainteresowanie językoznawców ukierunkowane na opracowanie (na potrzeby zarówno leksykografii, jak też dydaktyki) zarówno aktualnego rejestru przyimków właściwych i innych jednostek o charakterze przyimkowym, jak też ustalenia ich właściwości systemowych i relacji przez nie sygnalizowanych.

Zadania tego podjęła się grupa językoznawców, reprezentujących większość krajów słowiańskich (początkowo Rosji, Ukrainy i Białorusi, do których z czasem dołączyli przedstawiciele Bułgarii, Serbii i Polski). Badacze ci od kilkunastu już lat uczestniczą w realizacji międzynarodowego projektu pod nazwą „Przyimki słowiańskie w synchronii i diachronii: morfologia i składnia” („Славянские предлоги в синхронии и диахронии: морфология и синтаксис”). Pierwszy etap pracy stanowi sporządzenie maksymalnie pełnego korpusu przyimków w poszczególnych językach (chodzi o przyimki właściwe, ale też o takie jednostki, które mogą pełnić funkcję przyimka w każdych lub w określonych warunkach kontekstowych, stanowiąc tym samym jego ekwiwalenty). Ponadto ten etap obejmuje wypracowanie zasad lingwistycznej prezentacji danej kategorii z uwzględnieniem zarówno typu i znaczenia jednostki, jak też wszystkich aspektów jej funkcjonowania w wypowiedzeniach. Założenie kompletności materiału językowego przewiduje ponadto ujęcie w przygotowywanych rejestrach nie tylko jednostek normatywnych, skodyfikowanych, lecz także (w miarę możliwości) wszystkich wypadków systemowego użycia jednostek pełniących funkcję przyimków – niezależnie od stopnia ich normatywności.

Wypracowane kolektywnie zagadnienia conceptualne w ramach tej problematyki były sukcesywnie publikowane w licznych artykułach (głównie na materiale narodowych języków uczestników projektu). Jednakże synteza tych obserwacji została zaprezentowana dopiero w wydanym kilka miesięcy temu opracowaniu – czyli w omawianym tu wydawnictwie *Русские предлоги и средства предложного мунa...* – pod ogólną redakcją koordynatora projektu prof. Mai W. Wsiewołodowej z Uniwersytetu im. M. Łomonosowa w Moskwie.

Praca ta, jak piszą jej autorzy w informacji bibliograficznej, jest teoretycznym i metodologicznym wprowadzeniem do przygotowywanego rejestru rosyjskich

jednostek przyimkowych (a także – z uwzględnieniem etnicznej specyfiki – rejestrów tych jednostek w językach uczestników wymienionego projektu). Wymieniona w podtytule nazwa *Материалы* sugeruje, że obserwacje w zakresie kompleksowego opisu jednostek przyimkowych bynajmniej nie są zakończone. Kolejne bowiem etapy prac winny dotyczyć nie tylko ustalenia możliwie pełnego zasobu danych jednostek i uświadomienia sobie ich obecności i roli w poszczególnych językach słowiańskich, ale też opracowania tzw. gramatyki obiektywnej (to jest funkcjonalno-komunikatywnej), która – w przeciwieństwie do gramatyki normatywnej, uwzględniającej głównie skodyfikowany materiał językowy, włączany następnie do podręczników i słowników – bierze pod uwagę również realne (to jest obiektywne) funkcjonowanie tych jednostek w języku (co leksykografia często pomija).

Zgromadzony materiał został w książce wyłożony w formie ośmiu rozdziałów. Obejmują one m.in. ponowne zdefiniowanie przyimków jako jednostek relacyjnych; ich klasyfikację w ramach pola funkcjonalno-gramatycznego z jego centrum oraz (bliższymi i dalszymi) strefami peryferyjnymi; zabiegi operacyjne pozwalające na rozgraniczenie jednostki przyimkowej (o określonym stopniu prepozycjonalizacji) i homonimicznego wyrażenia z wyrazem autosemantycznym; rolę tzw. kontekstu lewego i prawego jednostki przyimkowej, od którego w głównej mierze zależą przekazywane przez nią relacje; udział tzw. rzeczowników parametrycznych w kształtowaniu się jednej z grup jednostek przyimkowych, a mianowicie korelatów przyimkowych; propozycję formalnej i semantycznej charakterystyki (атрибуции) jednostki przyimkowej. Ostatni wreszcie rozdział dotyczy słownika frekwencji, przekazującego (na materiale tekstów gazetowych różnych stylów funkcjonalnych) realną skalę występowania omawianych jednostek w języku rosyjskim.

Książka ta zasługuje na szczególną uwagę polskiego czytelnika nie tylko ze względu na poruszaną problematykę (literatura dotycząca tej kategorii wyrazów jest wyjątkowo obszerna). Jej *novum* bez wątplenia stanowi (wspomniana wcześniej) pogłębiona interpretacja jednostek, zwanych przyimkami złożonymi czy też niekiedy (zwłaszcza w polskiej literaturze przedmiotu) przyimkami graficznie złożonymi. Kwestia wyodrębnienia przyimka jako jednostki relacyjnej z obszaru innych klas wyrazów i jego opisu stała się bowiem w ostatnim okresie szczególnie aktualna w związku z faktem, że dana kategoria wyrazów ulega aktywnemu poszerzeniu kosztem autosemantycznych części mowy. Okazuje się, że w języku mamy dużą ilość form wyrazowych (a także zwrotów, wyrażań, a nawet wieloskładnikowych struktur), izofunkcjonalnych względem przyimka. Jednakże ich jednoznaczne zaklasyfikowanie do określonej części mowy z punktu widzenia gramatyki formalnej jest kłopotliwe, niekiedy niemożliwe. Mimo to nie ulega wątpliwości, że w określonych warunkach kontekstowych mogą one pełnić funkcję przyimka.

Poziom współczesnej wiedzy o języku wymaga w tej sytuacji pewnej rewizji dotychczasowych wyobrażeń o danej kategorii gramatycznej. Ponownym obserwacjom (z wykorzystaniem współczesnych metod) powinny przy tym podlegać



nie tylko funkcje tych wyrazów synsemantycznych, ich struktura, aktualny rejestr, ale także sama istota tej klasy wyrazów (w sensie zarówno definicji, jak i statusu). Zadanie to zostało w danej pracy wykonane w sposób wyczerpujący i kompleksowy, stanowiąc (jak powiedziano wyżej) teoretyczną wykładnię rejestru jednostek przyimkowych języka rosyjskiego. Pierwsze dwa tomy tego rejestru (w zakresie liter А, Б i В) powinny się ukazać jeszcze przed kolejnym V Międzynarodowym Kongresem Badaczy Języka Rosyjskiego organizowanym regularnie pod nazwą „Русский язык: исторические судьбы и современность” przez moskiewski Uniwersytet im. M. Łomonosowa w marcu 2014 roku.

*Czesław Lachur*  
*Uniwersytet Opolski*

M. Grygiel, THE SEMANTICS OF AFFIRMATION. SERBIAN, OTHER SLAVIC LANGUAGES AND ENGLISH IN COGNITIVE ANALYSIS, Rzeszów: Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, 2013, ss. 249.

Jedną z najnowszych publikacji Wydawnictwa Uniwersytetu Rzeszowskiego jest monografia autorstwa Marcina Grygiela *The Semantics of Affirmation. Serbian, other Slavic Languages and English in Cognitive Analysis*. Książka składa się z sześciu rozdziałów opatrzonych wstępem i zwieńczonych podsumowaniem.

Autor rozpoczyna rozważania od spostrzeżenia, że afirmacja jest najczęściej podświadomie interpretowana jako pozytywny antonim negacji. Ten sposób myślenia odzwierciedla także bibliografia prac językoznawczych poświęconych obu zagadnieniom – z jednej strony obserwujemy pokaźną i różnorodną grupę artykułów i monografii eksplorujących zagadnienie negacji, z drugiej natomiast odnotowujemy praktycznie brak literatury poświęconej afirmacji, a samo zjawisko pojawia się niejako przy okazji opisywania innych kategorii gramatycznych.

Przyczyn takiego stanu rzeczy można upatrywać w niejednoznaczności afirmacji. Trudność w jej zdefiniowaniu wymaga zastosowania specyficznego aparatu badawczego, pozwalającego w nowatorski sposób zbadać i opisać dany fenomen. Omawiana książka jest właśnie próbą wypracowania odpowiedniego warsztatu metodologicznego i sprawdzenia go w praktyce do badań nad tym trudnym zjawiskiem, próbą – należy dodać – udaną.

Pierwszy rozdział stanowi teoretyczne wprowadzenie do zagadnienia afirmacji – zarówno w ujęciu językoznawczym, jak i filozoficznym. Zaprezentowany przegląd podejść do analizy tego zjawiska stanowi cenną podstawę metodologiczną, do której Autor niejednokrotnie odwołuje się w swojej pracy.

W drugim rozdziale sprecyzowane zostały założenia metodologiczne, leżące u podstaw prowadzonych badań. Autor w sposób przejrzysty przedstawił kognitywny model badań nad językiem, umiejętnie dobierając prezentowane treści do oczekiwań Czytelników – wystarczająco prosto, by książka była przystępna dla specjalistów z innych dziedzin, a zarazem wystarczająco intrygująco, by zainteresować samych kognitywistów. Ze szczególną dbałością przybliżone zostały takie zjawiska, jak znaczenie, konceptualizacja oraz kognitywny model ODLEGŁOŚCI.

W dalszej części rozdziału omówione zostały języki podlegające analizie. Autor dokonał odważnego, choć w pełni uzasadnionego wyboru, by opisowi języków słowiańskich poświęcić sporo miejsca, ograniczyć natomiast do minimum informacje dotyczące języka angielskiego. Niniejsza monografia skierowana jest do anglojęzycznego odbiorcy, można więc założyć, że Czytelnik posiada już pewną wiedzę na temat tego języka.

Punktem wyjścia do rozważań w następnym rozdziale jest analiza opozycji afirmacja – negacja, na podstawie której można wyłonić takie cechy tej pierwszej, jak bycie strukturą podstawową, prostą i obiektywną. Wypowiedzi zawierające opisywane zjawisko nawiązują do świata, w przeciwieństwie do negacji, która odwołuje się do afirmacji. Powyższe obserwacje pozwoliły Autorowi umieścić to zjawisko w modelu ODLEGŁOŚCI przy kategorii BLISKOŚĆ.

Kolejna część opisywanej publikacji poświęcona jest naturze afirmacji, którą Autor zalicza do kategorii modalności. Prowadzone są rozważania na temat natury opisywanego zjawiska, różnic w sposobach wyrażania słabej i mocnej afirmacji, a także gramatycznych i leksykalnych sposobów jej realizacji. Wszystkie analizy prowadzone są w planie konfrontatywnym słowiańsko (ze szczególnym uwzględnieniem języka serbskiego) – angielskim.

Na podstawie przeprowadzonej analizy Autor dochodzi do wniosków dotyczących specjalizacji (w omawianych językach słowiańskich) niektórych form przypadków w realizacji bądź to modalnej funkcji afirmacji (narzędnik) bądź to negacji (dopełniacz). Co więcej, okazuje się, że formy narzędnika zwykle łączą się z pozytywnymi znaczeniami, można więc uznać je za predysponowane do wzmocnienia afirmacji. Kierując się ich cechami semantycznymi, konstrukcje narzędnikowe można podzielić na realizujące znaczenie kompletności, istnienia i połączenia oraz zaliczyć do grupy wyznaczników afirmacji.

Szósty, ostatni rozdział poświęcony jest pozostałym sposobom realizacji funkcji afirmacji w opisywanych językach. Ze szczególną uwagą Autor przygląda się połączeniom wyrazowym wyrażającym opisywane zjawisko przez pryzmat gramatyki konstrukcji. Markerami afirmacji okazują się być nie tylko proste konstrukcje, lecz także te bardziej złożone – od specyficznych, po bardzo schematyczne, nawet takie, w których obecność opisywanej funkcji rozpoznajemy nie odnajdując markerów negacji.

Opisywaną monografię cechuje wysoki poziom merytoryczny, Autor porusza temat mało popularny we współczesnej lingwistyce, tym samym zapełniając lukę w bibliografii tego zagadnienia. Przeprowadzenie dogłębnej analizy wymagało tu opracowania nowych narzędzi analizy lingwistycznej, podnosząc nowatorskość publikacji. Na uwagę zasługuje także dobór korpusu językowego – analiza prowadzona jest w planie kontrastywnym, gdzie materiał z języka angielskiego konfrontowany jest z materiałem pochodzącym z języków słowiańskich.

*Artur Czapiga*  
*Uniwersytet Rzeszowski*